

15. मातुलचन्द्र

अभ्यासः

प्रश्न 1. बालगीतं साभिनयं सस्वरं गायत।।
(बाल गीत को अभिनय के साथ सस्वर गाइए)

प्रश्न 2. पद्यांशान् योजयत
(पद्यांशो को जोड़ो)

मातुल! किरसि	सितपरिधानम्	।
तारकखचितं	श्रावय गीतिम्	।
त्वरितमेहि मां	चन्द्रिकावितानम्	।
अतिशयविस्तृत	कथं न स्नेहम्	।
धवलं तव	नीलाकाशः	।

उत्तरः

- (क) मातुल! किरसि कथं न स्नेहम्।
(ख) तारकखचितं सितपरिधानम्।
(ग) त्वरितमेहि मा श्रावय गीतिम्।
(घ) अतिशयविस्तृत नीलाकाशः।
(ङ) धवलं तव चन्द्रिकावितानम् ।

प्रश्न 3. पद्यांशेषु रिक्तस्थानानि पूरयत
(पद्यांशो मे रिक्तस्थान भरो)

- (क) प्रिय मातुल! प्रीतिम्।
(ख) कथं प्रयास्यसि।
(ग) क्वचिदवकाशः।
(घ) दास्यसि मातुलचन्द्रः।।
(ङ) कथमायासि न गेहम्।

उत्तरः

- (क) वर्धय मे
- (ख) मातुलचन्द्र
- (ग) नैव दृश्यते।
- (घ) मह्यं
- (ङ) भो! मम।

प्रश्न 4. प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत
(प्रश्नो के उत्तर लिखो)

- (क) अस्मिन् पाठे कः मातुलः?
- (ख) नीलाकाशः कीदृशः अस्ति?
- (ग) मातुलचन्द्रः किं न किरति?
- (घ) किं श्रावयितुं शिशु चन्द्रं कथयति?
- (ङ) चन्द्रस्य सितपरिधानं कथम् अस्ति?

उत्तरः

- (क) अस्मिन् पाठे चन्द्रः मातुलः ।
- (ख) नीलाकाशः अतिशयविस्तृतः अस्ति।
- (ग) मातुलचन्द्रः स्नेहं न किरति ।
- (घ) गीति श्रावयितुं शिशु चन्द्रं कथयति।
- (ङ) चन्द्रस्य सितपरिधानं तारकखचितम् अस्ति।

प्रश्न 5. उदाहरणानुसारं निम्नलिखितपदानि सम्बोधने परिवर्तयत
(उदाहरण के अनुसार निम्नलिखित पदों को सम्बोधन में बदलो)

यथा- चन्द्रः — चन्द्र!

- (क) शिष्यः —
- (ख) गोपालः —

उत्तरः

- (क) शिष्य!
- (ख) गोपाल!

यथा- बालिका — बालिके!

- (क) प्रियंवदा —
- (ख) लता —

उत्तर:

(क) प्रियंवदे!

(ख) लते!

यथा- फलम् — फल!

(क) मित्रम् -

(ख) पुस्तकम् -

उत्तर:

(क) मित्र!

(ख) पुस्तक!

यथा- रवि — रवे!

(क) मुनि —

(ख) कवि —

उत्तर:

(क) मुने!

(ख) कवे!

यथा- साधु — साधो!

(क) भानु -

(ख) पशु -

उत्तर:

(क) भानो!

(ख) पशो!

यथा- नदी — नदि!

(क) देवी -

(ख) मानिनी -

उत्तर:

(क) देवि!

(ख) मानिनि!

प्रश्न 6. मञ्जूषातः उपयुक्तानाम् अव्ययपदानां प्रयोगेण रिक्तस्थानानि पूरयत
(मंजूषा से उपयुक्त अव्ययो के प्रयोग से रिक्तस्थान पूरे करो)।

कुतः कदा कुत्र कथं किम्

- (क) जगन्नाथपुरी अस्ति?
(ख) त्वं पुरीं गमिष्यसि?
(ग) गङ्गानदी प्रवहति?
(घ) तव स्वास्थ्यं अस्ति?
(ङ) वर्षाकाले मयूराः कुर्वन्ति?

उत्तरः

- (क) जगन्नाथपुरी कुत्र अस्ति?
(ख) त्वं कदा पुरीं गमिष्यसि?
(ग) गङ्गानदी कुतः प्रवहति?
(घ) तव स्वास्थ्यं कथम् अस्ति?
(ङ) वर्षाकाले मयूरा किं कुर्वन्ति?

प्रश्न 7. तत्समशब्दान् लिखत
(तत्सम शब्दों को लिखो)

मामा
मोर
तारा
कोयल
कबूतर

उत्तरः

मामा — मातुलः
मोर — मयूरः
तारा — तारकम्

कोयल — कोकिलः
कबूतर — कपोतः।